

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра цивільного та господарського права

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан юридичного факультету

_____ к.ю.н., доц. О.С. Яра

«_____» _____ 2020 р

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО

на засіданні кафедри

цивільного та господарського права

Протокол № 12 від «16» червня 2020 р.

завідувач кафедри

_____ **О. Ю. Піддубний**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Сімейне право»

для студентів Міжкафедральної навчальної лабораторії на базі ВП НУБіП
України «Мукачівський аграрний коледж»

для студентів Міжкафедральної навчальної лабораторії на базі ВСП
«Рівненський коледж НУБіП України»

Спеціальність 081 «Право»

Освітня програма «Право»

Факультет юридичний

Розробник: Коваль Анна Миколаївна, кандидат юридичних
наук, доцент кафедри цивільного та господарського
права

КИЇВ – 2020 р.

Опис навчальної дисципліни

«Сімейне право»

Галузь знань, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень			
Освітній ступінь	Перший (бакалаврський)		
Спеціальність	081 «Право»		
Освітня програма	Бакалавр права		
Характеристика навчальної дисципліни			
Вид	обовязкова		
Загальна кількість годин	90		
Кількість кредитів ECTS	3		
Кількість змістових модулів	2		
Курсовий проект (робота) (якщо є в робочому навчальному плані)	У робочому навчальному плані не передбачено		
Форма контролю	залік		
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання			
	денна форма навчання	заочна форма навчання	
		Мукачево	Рівне
Рік підготовки (курс)	-	3	3
Семестр	-	5	5
Лекційні заняття	-	8	8
Практичні, семінарські заняття	-	6	6
Лабораторні заняття	-	-	-
Самостійна робота	-	76	76
Індивідуальні завдання	-	-	-
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	-	-	-
Всього	-	90 год.	90 год.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Сімейне право» є формування системи знань про поняття, предмет та метод сімейного права, його джерела, основні інститути, особливості правового регулювання сімейних правовідносин та загальні закономірності і характерні особливості виникнення, функціонування і зміни сімейного законодавства в Україні.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни «Сімейне право» є:

- вивчення системи чинного сімейного законодавства та проблем його розвитку;
- набуття навичок застосування сімейного законодавства у практиці правозахисної, правозастосовної, наукової та іншої діяльності;
- формування у студентів наукового світогляду і правової культури, які сприятимуть вибору правильної поведінки у сучасному світі;
- використовувати різноманітні інформаційні джерела для засвоєння складних питань з певної теми;
- вільно використовувати для професійної діяльності доступні інформаційні технології, і бази даних.

Результати вивчення навчальної дисципліни

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Сімейне право» студенти повинні

знати:

- предмет, метод, функції та принципи сімейного права;
- історію розвитку сімейного законодавства та загальну систему джерел сучасного сімейного права;
- сутність сімейних правових категорій;
- поняття, зміст і види сімейних відносин, підстави їх виникнення;
- особливості правового регулювання окремих видів сімейних відносин;
- способи захисту сімейних прав і законних інтересів.

вміти:

- демонструвати необхідні знання та розуміння суті та змісту основних правових інститутів та норм фундаментальних галузей права;
- застосовувати набуті знання у різних правових ситуаціях;
- відокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки;
- аналізувати зміст текстів положень сімейного законодавства.

володіти:

- юридичною термінологією;
- навичками роботи з правовими актами;
- навичками аналізу різних правових явищ (правових норм, юридичних фактів, правових відносин тощо);
- навичками використання інформаційних технологій та баз даних;
- навиками комунікації, взаємодії та партнерства, вміння в групі та формування власного внеску у виконання групових завдань;

мати:

- досвід аналізу наукової та спеціальної літератури з дисципліни «Сімейне право»;
- високий рівень правової свідомості і культури, поваги до права, нетерпимість до його порушення.

бути ознайомленим:

- з основними напрямками розвитку вітчизняної та зарубіжної науки в галузі актуальних проблем права;
- із сучасними проблемами нормотворчості та тенденціями розвитку юридичної техніки;
- з головними проблемами у формування правової системи суспільства;
- досвідом вирішення правових проблем та колізій.

**Вимоги до результатів засвоєння дисципліни
(універсальні, загальні та спеціальні компетенції)**

В студентів-юристів після засвоєння дисципліни повинні бути сформовані такі компетенції:

універсальні компетенції:

- здатність до критичного мислення, аналізу та оцінки сучасних загальнотеоретичних досягнень;
- здатність розуміти предметну область сімейних правовідносин;
- здатність планувати і вирішувати завдання власного професійного та особистісного розвитку, вчитися та оволодівати новими знаннями;
- здатність працювати в команді, діяти на основі етичних міркувань, бути критичним та самокритичним;
- здатність усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;
- зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій;
- здатність усвідомлювати рівні можливості, гендерні проблеми, проявляти толерантність і повагу до різноманіття і мультикультурності.

загально-професійні компетенції:

- володіння культурою загальнотеоретичного дослідження у правовій галузі, включаючи використання найновіших інформаційно-комунікативних технологій;
- готовність організувати наукову роботу сфері права;

спеціально-професійні компетенції:

- здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів з таких галузей права, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, кримінальне і кримінальне процесуальне право;
- здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення;
- повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи;
- здатність застосувати отримані знання при засвоєнні інших галузевих дисциплін;
- здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

Програма навчальної дисципліни «Сімейне право»

Змістовий модуль 1. Загальні засади правового регулювання шлюбу та сім'ї. Правовідносини подружжя.

Тема 1. Поняття, предмет і система сімейного права. Сімейні правовідносини.

Поняття сімейного права, його предмет. Методи сімейного права. Система сімейного права. Місце сімейного права в правовій системі України. Етапи розвитку сімейного права. Поняття та особливості сімейних правовідносин. Суб'єкти, об'єкти сімейних правовідносин. Виникнення, зміна та припинення сімейних правовідносин. Конституція України як основне джерело сімейного права. Сімейний кодекс України. Джерела сімейного законодавства. Співвідношення Сімейного кодексу України і цивільного законодавства.

Тема 2. Поняття, умови та порядок укладення шлюбу.

Поняття шлюбу, шлюбний вік. Право на шлюб. Добровільність шлюбу. Особи, які не можуть перебувати у шлюбі. Значення державної реєстрації шлюбу. Заява про реєстрацію шлюбу. Час реєстрації шлюбу. Місце реєстрації шлюбу. Правові наслідки недійсності шлюбу.

Тема 3. Правові наслідки та відповідальність за порушення зобов'язання.

Підстави припинення шлюбу. Припинення шлюбу внаслідок його розірвання. Розірвання шлюбу органом державної реєстрації актів цивільного стану за заявою подружжя, яке не має дітей. Розірвання шлюбу за заявою одного з подружжя. Визнання розірвання шлюбу фіктивним. Розірвання шлюбу за рішенням суду за спільною заявою подружжя, яке має дітей. Право на пред'явлення позову про розірвання шлюбу. Момент припинення шлюбу у разі його розірвання. Встановлення режиму окремого проживання подружжя. Порушення зобов'язання. Правові наслідки порушення зобов'язання. Прострочення боржника. Прострочення кредитора. Вина як підстава відповідальності за порушення зобов'язання.

Тема 4. Особисті немайнові та майнові права подружжя.

Право на материнство. Право на батьківство. Право особистої приватної власності дружини та чоловіка. Майно, що є особистою приватною власністю дружини, чоловіка. Підстави набуття спільної сумісної власності подружжя.

Об'єкти права спільної сумісної власності. Право подружжя на розпорядження майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя. Здійснення права спільної сумісної власності після розірвання шлюбу. Способи та порядок поділу майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя. Застосування позовної давності до вимог про поділ майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя. Накладення стягнення на майно, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.

Припинення права одного з подружжя на утримання. Позбавлення дружини на утримання під час вагітності та у разі проживання з нею дитини.

Право чоловіка на утримання в разі проживання з ним дитини. Право на утримання того з подружжя, з ким проживає дитина-інвалід.

Тема 5. Права та обов'язки матері і батька дитини.

Визначення походження дитини. Загальні підстави виникнення прав та обов'язків матері, батька і дитини. Визначення походження дитини від матері та батька, які перебувають у шлюбі між собою. Визначення походження дитини, народженої в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій.

Визначення походження дитини від батька у разі реєстрації повторного шлюбу з її матір'ю. Визначення походження дитини, батьки якої не перебувають у шлюбі між собою. Особисті немайнові права і обов'язки батьків і дітей. Рівність прав та обов'язків батьків щодо дитини. Рівність прав та обов'язків дітей щодо батьків. Обов'язок батьків забрати дитину з пологового будинку або іншого закладу охорони здоров'я. Обов'язок батьків зареєструвати народження дитини в державному органі реєстрації актів цивільного стану. Визначення прізвища дитини.

Визначення імені дитини. Права батьків щодо виховання дитини. Забезпечення права дитини на належне батьківське виховання. Права батьків по захисту дитини. Вирішення батьками питань щодо виховання дитини. Вирішення органом опіки та піклування спору щодо участі у вихованні дитини того з батьків, хто проживає окремо від неї. Підстави позбавлення батьківських прав.

Правові наслідки позбавлення батьківських прав. Поновлення батьківських прав. Права батьків та дітей на майно. Роздільність майна батьків і дітей. Право власності дитини на майно, призначене для її розвитку, навчання та виховання. Право спільної сумісної власності батьків і дітей. Управління майном дитини. Використання доходу від майна дитини. Право власності на аліменти, одержані на дитину. Договір між батьками про сплату аліментів на дитину.

Припинення права на аліменти на дитину у зв'язку з набуттям права власності на нерухоме майно. Визначення заборгованості за аліментами, присудженими у частці від заробітку (доходу). Відповідальність за прострочення сплати аліментів.

Тема 6. Аліментні зобов'язання подружжя.

Право одного з подружжя на утримання. Право на утримання після розірвання шлюбу. Способи надання утримання одному з подружжя. Договір подружжя про надання утримання. Час, протягом якого сплачуються аліменти одному з подружжя. Визначення розміру аліментів одному з подружжя за рішенням суду. Припинення права одного з подружжя на утримання. Позбавлення права на утримання або обмеження його строком.

Тема 7. Шлюбний договір. Поняття, зміст та форма шлюбного договору.

Поняття шлюбного договору: його загальна характеристика. Право на укладення шлюбного договору. Зміст шлюбного договору. Форма шлюбного договору. Початок дії та строк дії шлюбного договору. Визначення у шлюбному договорі правового режиму майна. Зміна умов шлюбного договору. Право на відмову від шлюбного договору. Розірвання шлюбного договору.

Змістовий модуль 2. Правовідносини батьків, дітей, інших членів сім'ї та родичів.

Тема 8. Особисті немайнові права і обов'язки інших членів сім'ї та родичів.

Права баби та діда, прабаби та прадіда на виховання внуків, правнуків. Права баби і діда щодо захисту внуків. Права братів та сестер на спілкування. Право мачухи, вігчима брати участь у вихованні пасинка, падчерки. Права та обов'язки особи, яка

взяла у свою сім'ю дитину, щодо її виховання. Права сестри, брата, мачухи, вітчима та інших членів сім'ї на захист дітей. Вирішення судом спорів щодо участі баби, діда, прабаби, прадіда, братів, сестер, мачухи, вітчима у вихованні дитини.

Обов'язок баби, діда утримувати внуків. Обов'язок внуків, правнуків утримувати бабу, діда, прабабу, прадіда. Обов'язок по утриманню братів та сестер. Обов'язок мачухи, вітчима утримувати падчерку, пасинка. Обов'язок інших осіб утримувати дитину. Обов'язок падчерки, пасинка утримувати мачуху, вітчима. Розмір аліментів, що стягуються з інших членів сім'ї та родичів, і строки їх стягнення. Зміна розміру аліментів та звільнення від їх сплати.

Тема 9. Влаштування дітей - сиріт, позбавлених батьківського піклування.

Поняття усиновлення. Особа, яка може бути усиновленою. Усиновлення дитини, яку не забрали з пологового будинку чи підкинули, або яка була знайдена. Особи, які можуть бути усиновлювачами. Особи, які не можуть бути усиновлювачами. Особи, які мають переважне перед іншими право на усиновлення дитини. Облік осіб, які бажають усиновити дитину. Згода дитини на усиновлення.

Усиновлення дитини без згоди батьків. Момент здійснення усиновлення. Право на таємницю усиновлення. Недійсність усиновлення. Правові наслідки визнання усиновлення недійсним. Правові наслідки скасування усиновлення. Позбавлення усиновлювача батьківських прав. Усиновлення дитини, яка є громадянином України, але проживає за межами України. Усиновлення іноземцем дитини, яка є громадянином України. Усиновлення дитини, яка є іноземцем і проживає в Україні. Обмеження права іноземця на таємницю усиновлення дитини, яка є громадянином України. Усиновлення в Україні іноземцем дитини, яка є іноземцем або особою без громадянства. Нагляд за дотриманням прав дітей, які усиновлені іноземцями.

Тема 10. Опіка та піклування над дітьми.

Діти, над якими встановлюється опіка, піклування. Особа, яка може бути опікуном, піклувальником дитини. Опіка та піклування над дитиною, яка проживає у закладі охорони здоров'я, навчальному або іншому дитячому закладі. Права дитини, над якою встановлено опіку або піклування. Права та обов'язки опікуна, піклувальника щодо дитини. Припинення опіки, піклування над дитиною.

Тема 11. Форми влаштування дітей, що залишилися без піклування батьків. Усиновлення в Україні.

Договір про патронат. Згода дитини на проживання у сім'ї патронатного вихователя. Плата за виховання дитини. Обов'язки патронатного вихователя. Припинення договору про патронат. Прийомна сім'я. Прийомні батьки. Прийомні діти. Створення прийомної сім'ї. Дитячий будинок сімейного типу. Батьки-вихователі дитячого будинку сімейного типу. Вихованці дитячого будинку сімейного типу. Створення дитячого будинку сімейного типу.

Тема 12. Застосування сімейного законодавства України до іноземних осіб та осіб без громадянства.

Порядок укладення шлюбів громадян України з іноземними громадянами та іноземних громадян між собою в Україні. Порядок розірвання шлюбу громадян України з іноземними громадянами і шлюбів іноземних громадян між собою в Україні.

Порядок усиновлення дітей, які є громадянами України і проживають в Україні або за межами України, іноземними громадянами. Вирішення питання опіки (піклування), які ускладнені іноземним елементом. Порядок реєстрації актів громадянського стану громадян України, що проживають поза межами України. Застосування іноземних законів і міжнародних договорів.

Структура навчальної дисципліни

«Сімейне право»

для студентів Міжкафедральної навчальної лабораторії на базі ВП НУБіП України «Мукачівський аграрний коледж» та для студентів Міжкафедральної навчальної лабораторії на базі ВСП «Рівненський коледж НУБіП України»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	Мукачево				Рівне			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		л	п	с.р.		л	п	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
<i>Змістовий модуль 1. Загальні засади правового регулювання шлюбу та сім'ї. Правовідносини подружжя.</i>								
Тема 1. Поняття, предмет і система сімейного права. Сімейні правовідносини.	6	2	-	4	6	2	-	4
Тема 2. Поняття, умови та порядок укладення шлюбу.	6	-	-	6	6	-	-	6
Тема 3. Правові наслідки та відповідальність за порушення зобов'язання.	7	-	2	5	7	-	2	5
Тема 4. Особисті немайнові та майнові права подружжя.	6	2	-	4	6	2	-	4
Тема 5. Права та обов'язки матері і батька дитини.	6	-	-	6	6	-	-	6
Тема 6. Аліментні зобов'язання подружжя.	6	-	-	6	6	-	-	6
Тема 7. Шлюбний договір. Поняття, зміст та форма шлюбного договору.	8	-	2	6	8	-	2	6
Разом за змістовим модулем 1	45	4	4	37	45	4	4	37
<i>Змістовий модуль 2. Правовідносини батьків, дітей, інших членів сім'ї та родичів.</i>								
Тема 8. Особисті немайнові права і обов'язки інших членів сім'ї та родичів.	8	-	-	8	8	-	-	8
Тема 9. Влаштування дітей - сиріт, позбавлених батьківського піклування.	10	2	-	8	10	2	-	8
Тема 10. Опіка та піклування над дітьми.	9	-	2	7	9	-	2	7
Тема 11. Форми влаштування дітей, що залишилися без піклування батьків. Усиновлення в Україні.	10	2	-	8	10	2	-	8
Тема 12. Застосування сімейного законодавства України до іноземних осіб та осіб без громадянства.	8	-	-	8	8	-	-	8
Разом за змістовим модулем 2	45	4	2	39	45	4	2	39
Усього годин	90	8	6	76	90	8	6	76

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Правові наслідки та відповідальність за порушення зобов'язання.	2
2	Шлюбний договір. Поняття, зміст та форма шлюбного договору.	2
3	Опіка та піклування над дітьми.	2
	Разом за курс	6

Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами

1. Поняття сімейного права як підгалузі цивільного права.
2. Сучасне сімейне право та його місце у системі права.
3. Предмет сімейного права.
4. Методи сімейного права: диспозитивний та імперативний.
5. Основні засади (принципи) сімейного права.
6. Загальні положення про сімейне законодавство.
7. Поняття, види, підстави виникнення, зміни та припинення, склад сімейних правовідносин.
8. Сім'я, родинність, свояцтво: поняття й юридичне значення
9. Здійснення сімейних прав і виконання обов'язків, захист сімейних прав та інтересів судом, органами опіки та піклування, нотаріусом.
10. Строки у сімейному праві: їх види та значення. Строки позовної давності.
11. Поняття шлюбу та його правова природа.
12. Умови укладання шлюбу. Порядок укладання шлюбу.
13. Державна реєстрація шлюбу та її правове значення.
14. Особи, які не можуть перебувати між собою у шлюбі.
15. Недійсність шлюбу та його види. Правові наслідки недійсності шлюбу.
16. Визнання шлюбу неукладеним.
17. Поняття, види, зміст особистих немайнових правовідносин подружжя, їх особливості.
18. Загальна характеристика майнових правовідносин подружжя та їх види.
19. Правовий режим роздільного майна подружжя.
20. Правовий режим спільного майна подружжя.
21. Поділ спільного майна подружжя.
22. Договірний режим майна подружжя.
23. Права й обов'язки подружжя з утримання. Право одного з подружжя на утримання та способи його надання.
24. Договір подружжя про надання утримання.
25. Право на утримання після розірвання шлюбу.
26. Визначення розміру аліментів за рішенням суду.
27. Припинення права на утримання.
28. Позбавлення права на утримання чи обмеження його строком.
29. Право кожного з подружжя на утримання у разі проживання з ним дитини та підстави припинення такого утримання.

30. Право на утримання жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою або у будь-якому іншому шлюбі.

31. Поняття шлюбного договору та право на його укладення.

32. Зміст, форма, предмет, суб'єкти та строк дії шлюбного договору.

33. Зміна умов, розірвання шлюбного договору та визнання його недійсним.

34. Майнові правовідносини осіб, які проживають однією сім'єю без реєстрації шлюбу.

35. Припинення шлюбу внаслідок його розірвання. Порядок розірвання шлюбу органом РАЦС.

36. Визнання розірвання шлюбу фіктивним.

37. Розірвання шлюбу в судовому порядку.

38. Поновлення шлюбу після його розірвання.

39. Режим окремого проживання подружжя.

40. Загальні підстави виникнення прав та обов'язків батьків і дітей.

41. Визначення походження дитини від матері та батька, які перебувають між собою у шлюбі.

42. Визначення походження дитини, народженої у результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій.

43. Визначення походження дитини, батьки якої не перебувають у шлюбі між собою.

44. Встановлення факту батьківства (материнства) за рішенням суду.

45. Оспорювання батьківства та материнства.

46. Особисті немайнові права й обов'язки батьків і дітей.

47. Види особистих немайнових прав.

48. Рівність прав та обов'язків батьків щодо дитини. Рівність прав та обов'язків дітей щодо батьків.

49. Права батьків щодо захисту прав дитини.

50. Права й обов'язки неповнолітніх батьків.

51. Здійснення батьківських прав і виконання батьківських обов'язків.

52. Вирішення батьками питань щодо виховання дитини.

53. Відповідальність батьків за неналежне здійснення батьківських прав та обов'язків.

54. Позбавлення батьківських прав.

55. Поновлення батьківських прав.

56. Відібрання дитини від батьків без позбавлення їх батьківських прав.

57. Майнові права й обов'язки батьків і дітей.

58. Роздільність майна батьків і дітей.

59. Право власності дитини на майно, призначене для її розвитку, навчання та виховання.

60. Умови, за яких може виникнути спільна сумісна власність батьків і дітей. Управління майном дитини.

61. Право власності на аліменти, отримані на дитину.

62. Аліментні правовідносини батьків і дітей

63. Обов'язки батьків утримувати дитину.

64. Способи виконання батьками обов'язку утримувати дитину.

65. Визначення розміру аліментів, зміна розміру аліментів.

66. Порядок стягнення аліментів за минулий час і заборгованості за аліментами.

67. Невиконання батьками аліментного обов'язку. Відповідальність за прострочення сплати аліментів.
68. Договір між батьками про сплату аліментів на дитину.
69. Припинення обов'язку батьків утримувати дитину.
70. Припинення права на аліменти на дитину у зв'язку з набуттям права власності на нерухоме майно.
71. Обов'язок батьків утримувати повнолітніх дітей.
72. Обов'язок повнолітніх дітей утримувати батьків і його виконання.
73. Форми влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.
74. Поняття та сутність усиновлення. Суб'єкти відносин щодо усиновлення, вимоги, встановлені законом для усиновлювачів.
75. Умови, порядок і правові наслідки усиновлення.
76. Визнання усиновлення недійсним і його правові наслідки.
77. Скасування усиновлення та його правові наслідки.
78. Позбавлення усиновлювача батьківських прав.
79. Особливості усиновлення за участю іноземців та осіб без громадянства.
80. Поняття та значення опіки та піклування над дітьми.
81. Порядок установа опіки та піклування над дітьми.
82. Права дитини, над якою встановлено опіку або піклування. Права й обов'язки опікунів і піклувальників.
83. Підстави та порядок припинення опіки та піклування над дітьми.
84. Звільнення опікуна та піклувальника від їх обов'язків.
85. Поняття патронату над дітьми. Підстави виникнення патронату над дітьми.
- Договір про патронат.
86. Припинення патронату над дітьми.
87. Інші форми влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування.
88. Поняття прийомної сім'ї, порядок її створення.
89. Поняття дитячого будинку сімейного типу. Створення дитячого будинку сімейного типу. Договір про організацію діяльності дитячого будинку сімейного типу.
90. Особисті немайнові права й обов'язки інших членів сім'ї та родичів, їх характеристика.
91. Види особистих немайнових прав та обов'язків інших членів сім'ї та родичів: право на виховання, право на захист дітей, право на спілкування, обов'язки щодо піклування.
92. Зобов'язання інших членів сім'ї та родичів щодо утримання. Обов'язок з утримання інших членів сім'ї та родичів.
93. Розмір аліментів, які стягуються з інших членів сім'ї та родичів, строки їх стягнення. Зміна розміру аліментів і звільнення від їх сплати.

Тестові завдання для підсумкового контролю

1. Заява про реєстрацію шлюбу подається жінкою та чоловіком до будь-якого державного органу реєстрації актів цивільного стану за :

- А. місцем проживання жінки
- Б. за місцем проживання чоловіка
- В. їхнім вибором.
- Г. за місцем проживання майбутньої сім'ї
- Д. за місцем народження чоловіка

2. Зарученими вважаються особи, які;

- А. разом проживають
- Б. разом проживають і ведуть спільне господарство
- В. мають спільних дітей
- Г. подали заяву про реєстрацію шлюбу.
- Д. мають намір вступити у шлюб.

3. Форма захисту особистих і майнових прав фізичних осіб, які внаслідок певних обставин (вік, стан здоров'я) не можуть здійснювати свої права самотійно – це ...

4. Яке майно належить до спільної сумісної власності подружжя?

- А. набуте подружжям за час шлюбу;
- Б. майно, набуте дружиною, чоловіком до шлюбу;
- В. речі індивідуального користування;
- Г. речі індивідуального користування, які належать до коштовностей.

5. Як правило шлюб реєструється після спливу _____ від дня подання особами заяви про реєстрацію шлюбу.

- А. п'ятнадцяти днів
- Б. одного місяця.
- В. двох місяців
- Г. трьох місяців
- Д. чотирьох місяців.

6. Об'єднання осіб, пов'язаних між собою спільністю проживання, побуту та взаємними правами і обов'язками – це ...

7. Систематизований законодавчий акт, норми якого регулюють сімейні відносини і визначають засади шлюбу, підстави виникнення, зміст особистих немайнових і майнових прав та обов'язків подружжя, батьків і дітей, усиновлювачів та усиновлених, інших членів сім'ї та родичів.

- А. Цивільний кодекс України
- Б. Господарський кодекс України
- В. Трудовий кодекс України
- Г. Сімейний кодекс України
- Д. Кримінальний кодекс України.

8. Сімейне право регулює:

- А. особисті немайнові відносини;
- Б. майнові відносини;
- В. особисті немайнові відносини і майнові відносини;
- Г. особисті немайнові відносини і впливаючи з них майнові відносини.

9. Відповідному типу сім'ї підберіть правильне означення:

1. Нуклеарна	а) молодята живуть у сім'ї батьків чоловіка
2. Полігінія	б) спільно проживають батьки і діти

3. Поліандріяв	в) шлюб однієї жінки та кількох чоловіків
4. Патрилокальна	г) шлюб одного чоловіка та кількох жінок

10. Форма шлюбного договору:

- А. усна;
- Б. письмова;
- В. письмова з нотаріальним посвідченням;
- Г. письмова з державною реєстрацією;
- Д. на вибір сторін.

11. До відповідного етапу створення сім'ї оберіть правильне означення:

1. Утворення сім'ї	а) смерть одного із подружжя
2. Початок дітонародження	б) вступ у шлюб та відділення із сім'ї останньої дитини
3. «Порожнє гніздо»	в) народження першої дитини
4. Припинення існування сім'ї	г) вступ до першого шлюбу

12. Дайте визначення поняття «Сімейне право –це ...».

13. З якого моменту шлюб вважається недійсним?

- А. з набранням законної сили рішенням суду про розлучення;
- Б. з часу укладення шлюбу;
- В. з часу подання заяви про розірвання шлюбу;
- Г. з моменту прийняття судом рішення про розірвання шлюбу.

14. Продовжить речення «Сімейне право є самостійною галуззю права і має ряд особливостей:....»

15. Шлюб припиняється внаслідок:

- А. смерті одного з членів подружжя;
- Б. оголошення померлим одного з членів подружжя;
- В. його розірвання;
- Г. усі перелічені вище варіанти;
- Д. варіанти, перелічені в пунктах А і Б.

16. Реєстрація шлюбу через представника:

- А. допускається;
- Б. не допускається;
- В. допускається тільки за рішенням суду;
- Г. не допускається, за винятком випадків передбачених законодавством;
- Д. допускається тільки по документах, що нотаріально посвідчені

17. Мати, батько можуть бути позбавлені батьківських прав, якщо вона, він:

- А. ухиляється від виконання обов'язків по вихованню дитини;
- Б. визнані недієздатними;
- В. не мають власного житла;
- Г. не мають достатнього заробітку;
- Д. протягом 6 місяців не сплачували аліментів на дитину.

18. Право на звернення до суду з позовом про позбавлення батьківських прав мають:

- А. прокурор;
- Б. опікунська рада;
- В. дитина, яка досягла 10 років;
- Г. баба, дід;
- Д. опікун, піклувальник.

19. Встановіть відповідність між функцією сім'ї та її означенням:

1. Функція первинного соціального контролю	а) економічна підтримка неповнолітніх та непрацездатних членів суспільства. Створення можливості зайнятості членів суспільства через сімейну економічну діяльність
2. Репродуктивна	б) сім'я регламентує поведінку своїх членів, взаємну відповідальність і зобов'язання у відносинах між ними, з урахуванням віку, займаного місця в структурі сім'ї і виконуваних ролей
3. Виховна	в) формування навичок суспільного життя. Соціалізація молодого покоління. Забезпечення культурної неперервності суспільства, передача новому поколінню суспільних норм та цінностей
4. Економічна	г) біологічне відтворення суспільства, підтримка та збереження репродуктивного здоров'я

20. Дайте визначення поняття «Сім'я в юридичному значенні –це ...».

21. Особа, позбавлена батьківських прав:

- А. звільняється від обов'язків щодо виховання дитини;
- Б. не може бути поновлена в цих правах у строк до 5 років;
- В. не може спадкувати за законом в разі смерті дитини;
- Г. не сплачує аліменти на дитину;
- Д. не може мати права на побачення з дитиною.

22. Усиновлювачами не можуть бути:

- А. особи, старші за дитину на 50 років;
- Б. особи, обмежені у дієздатності;
- В. особи, які мають трьох і більше дітей;
- Г. особи, позбавлені батьківських прав, якщо ці права були поновлені;
- Д. особи, середньомісячний дохід яких не перевищує двох мінімальних заробітних плат.

23. Усиновлення визнається недійсним за рішенням суду, якщо:

- А воно було проведене на підставі підроблених документів;
- Б. воно суперечить інтересам дитини;
- В. дитина страждає на недоумство, про що усиновлювач не знав і не міг знати на час усиновлення;
- Г. дитина досягла повноліття або уклала шлюб;
- Д. сімейні стосунки між дитиною та усиновлювачем не склалися.

24. При безпосередній загрозі для життя або здоров'я дитини постановити рішення про її негайне відібрання від батьків мають право:

- А. органи поліції;
- Б. опікунська рада;
- В. служби у справах неповнолітніх;
- Г. органи опіки та піклування;
- Д. прокурор

25. Поновлення батьківських прав неможливе, якщо на час розгляду справи судом:

- А. дитина сама стала матір'ю, батьком;
- Б. дитина усиновлена;
- В. дитина виїхала за кордон;
- Г. дитина досягла повноліття;
- Д. дитина уклала шлюб.

26. Спільною сумісною власністю дружини, чоловіка є:

- А. коштовності;
- Б. кошти, одержані як відшкодування моральної шкоди, завданої дружині чи чоловікові;
- В. речі для професійних занять, придбані для одного з подружжя за час шлюбу;
- Г. банківський вклад, зроблений під час шлюбу;
- Д. премії, які він, вона одержали за особисті заслуги.

27. Шлюбним договором не можуть:

- А. регулюватись зобов'язання по утриманню між подружжям в разі розірвання шлюбу;
- Б. регулюватись особисті відносини подружжя;
- В. передаватись у власність одному з подружжя об'єкти нерухомості;
- Г. бути визначені майнові обов'язки подружжя як батьків;
- Д. визначатись частки на випадок поділу майна інші, ніж $\frac{1}{2}$ і $\frac{1}{2}$.

28. Для усиновлення дитини обов'язковою є згода:

- А. дитини;
- Б. прокурора;
- В. брата (сестри);
- Б. батьків.

29. Малолітньою вважається дитина до досягнення нею:

- А. чотирнадцяти років;
- Б. дванадцяти років;
- В. шістнадцяти років;
- Г. десяти років.

30. У сімейному праві існують такі способи правового регулювання:

- А. дозволи та заборони;
- Б. дозволи та примус;
- В. дозволи, заборони, позитивне зобов'язання;
- Г. виключно дозволи.

Методи навчання

При викладанні навчальної дисципліни «Сімейне право» використовуються такі групи методів навчання, як: 1) методи за джерелами знань – словесні (бесіда, лекція, інструктаж, робота з книгою, репродуктивний метод), наочні (демонстрація, ілюстрація), практичні (практична робота, вправи); 2) методи навчання за характером логіки пізнання (індуктивний, дедуктивний); 3) методи навчання за рівнем самостійної розумово-пізнавальної діяльності (проблемний виклад, частково-пошуковий метод, дослідницький метод, метод проблемного викладання).

Бесіда передбачає використання попереднього досвіду студентів з певної галузі знань і на основі цього приведення їх за допомогою діалогу до усвідомлення нових явищ, понять або відтворення вже наявних. З цього погляду виділяють два види бесіди: евристичну й репродуктивну. За місцем у навчальному процесі розрізняють вступну, поточну й підсумкову бесіди.

Лекція — це метод, за допомогою якого педагог у словесній формі розкриває сутність наукових понять, явищ, процесів, логічно пов'язаних, об'єднаних загальною темою. Лекція використовується, як правило, у вищих навчальних закладах і старших класах загальноосвітньої школи.

Важливе місце у навчальному процесі займає **інструктаж**. Він передбачає розкриття норм поведінки, особливостей використання методів і навчальних засобів, дотримання правил безпеки під час виконання навчальних операцій. Це важливий етап в оволодінні методами самостійної пізнавальної діяльності. Адже важливо, щоб студенти розуміли не лише, що треба робити, а і як це робити.

Чільне місце серед групи словесних методів посідає **метод роботи з книгою**. Віднесення його до цієї групи дещо умовне. Студенти мають розуміти, що основне джерело отримання наукової інформації — не викладач, а книга. Відтак важливо навчити студентів методів і засобів самостійної роботи з книгою: читання, переказу, виписування, складання плану, рецензування, конспектування, виготовлення таблиць, схем, графіків та ін.

Репродуктивний метод. До нього відносять застосування вивченого матеріалу на основі зразка або правила. Діяльність тих, хто навчається, має алгоритмічний характер, тобто провадиться за інструкціями, правилами в аналогічних, схожих зі зразком, ситуаціях.

Ефективне навчання неможливе без широкого використання наочних методів. Вони зумовлені діалектичними закономірностями пізнання і психологічними особливостями сприймання. Наочні методи передбачають насамперед використання демонстрації та ілюстрації. При цьому варто зауважити, що ці методи можуть застосовуватись як прийоми реалізації вимог інших методів.

Демонстрація — це метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у натурі, динаміці.

Ілюстрація — метод навчання, за якого предмети і процеси розкриваються через їх символічне зображення (світлин, малюнки, схеми, графіки та ін.).

Практична робота спрямована на використання набутих знань у розв'язанні практичних завдань. У навчальній практиці значне місце відводиться вправам. **Вправа** — це метод навчання, сутність якого полягає у цілеспрямованому, багаторазовому повторенні студентами окремих дій чи операцій з метою формування умінь та навичок.

Індуктивний метод — це шлях вивчення предметів, явищ від одиничного до загального. У результаті розуміння сутності ознак, властивостей одиничних предметів чи явищ, понять є можливість усвідомити істотні, типові закономірності чи властивості однопорядкових предметів або явищ. Проте, використовуючи індуктивний метод, варто не змушувати студентів завчати велику кількість одиничних понять, а лише ту інформацію, що дасть змогу виділити у споріднених поняттях суттєве, загальне, типове.

Дедуктивний метод, навпаки, базується на вивченні навчального матеріалу від загального до окремого, одиничного. Студенти ознайомлюються із загальною закономірністю, а потім на основі цієї закономірності, правила, закону характеризуються інші явища, предмети. Індуктивний і дедуктивний методи перебувають у діалектичному взаємозв'язку.

Методи навчання за логічними ознаками не відокремлені від методів навчання за джерелами знань. У процесі використання словесних, практичних та наочних методів викладач і студенти не можуть обійтися без індукції, дедукції аналізу й синтезу.

Проблемний виклад передбачає створення викладачем проблемної ситуації, допомогу студентам у виділенні та "прийнятті" проблемного завдання, використанні словесних методів (лекції, пояснення) для активізації мисленнєвої діяльності студентів, спрямованої на задоволення пізнавального інтересу шляхом отримання нової інформації.

Частково-пошуковий метод включає студентів у пошук шляхів, прийомів і засобів розв'язання пізнавального завдання. Для забезпечення дієвості цього методу необхідно створити проблемну ситуацію і спонукати студентів до розуміння і "прийняття" пізнавального завдання; керувати ходом пошукової мисленнєвої діяльності студентів з використанням системи логічно вмотивованих запитань; стимулювати і схвалювати пізнавальну діяльність студентів у процесі розв'язання навчальних завдань; аналізувати успіхи і помилки, труднощі.

Дослідницький метод спрямований на включення студентів у самостійне розв'язання пізнавального завдання з використанням необхідного обладнання. Для ефективності цього методу варто дотримуватися низки вимог: створення проблемної ситуації; керівництво студентами при виділенні пізнавального завдання; спонукання студентів до пошуків гіпотези, перевірки її достовірності; надання допомоги у пошуках ефективних методів і резерву знань, необхідних для розв'язання задачі; орієнтація студентів на проведення досліджень і систематизація результатів проведеної роботи; включення студентів у самостійний аналіз перебігу та результатів проведеної роботи.

Пояснювально-демонстраційний метод. Студенти отримують знання на лекції, з навчальної та методичної літератури, через екранний посібник у "готовому" вигляді. Сприймаючи й осмислюючи факти, оцінки, висновки, студенти діють у рамках репродуктивного (відтворювального) мислення. У ВНЗ цей метод набув найширшого застосування для передання великого масиву інформації.

Метод проблемного викладання. Використовуючи різноманітні джерела та засоби, педагог, перш ніж викладати матеріал, ставить проблему, формулює пізнавальне завдання, а потім, розкриваючи систему доведень, порівнюючи погляди, різноманітні підходи, показує способи розв'язання поставленого завдання. Студенти стають свідками і співучасниками наукового пошуку. І в минулому, і нині такий підхід широко застосовується.

Форми контролю

В умовах організації навчального процесу за кредитно-модульною системою оцінювання якості знань студентів здійснюється шляхом поточного, проміжного (модульного), підсумкового (семестрового) контролю.

У рейтинговому показнику враховуватиметься будь-яка форма діяльності студента, якість аудиторної та самостійної роботи, здатність творчо реалізовувати свій інтелектуальний потенціал на практиці.

Семестровий розрахунковий рейтинг студента з дисципліни у семестрі складає по 100 балів. Відтак рейтингові оцінки із змістових модулів, так само як і рейтинг з атестації обчислюються за 100-бальною шкалою.

Велике значення має облік поточної успішності студентів, який викладач здійснює згідно графіку організації навчальної роботи.

Поточний контроль – це оцінювання знань студентів під час практичних занять, якості виконання домашніх завдань, самостійної роботи та активності на лекційних та практичних заняттях.

На практичному занятті студент може заробити максимум 10 балів, з яких: 5-6 балів – «відмінно» (за вичерпну, бездоганну відповідь), 3-4 бали – «добре» (за окремі неточності), 1- 2 бали – «задовільно» (за слабку відповідь), до 4 балів – доповнення.

Якщо відповіді як такої немає або вона неадекватна поставленому завданню, містить грубі помилки, то у журналі обліку успішності ставиться –1 бал. За пропущені практичні заняття застосовуються штрафні санкції. Відпрацювання заборгованостей проводиться лише в усній формі згідно графіку.

Студент має право на повторну і додаткову перевірку його знань (згідно графіку); на отримання додаткових завдань для підвищення свого рейтингу; на отримання «автоматично» з іспиту або заліку.

Під час поточного контролю студент по кожному змістовому модулю може набрати максимум 70 балів, які включають відповіді на практичних заняттях і виконання самостійних завдань.

Результати поточного контролю заносяться до журналу обліку роботи науково-педагогічного працівника (форма Н – 4.07).

Проміжний (модульний) контроль по закінченню кожного змістового модуля відповідно до графіка у вигляді тестування, письмових контрольних робіт, усних колоквиумів тощо. Вид контрольного заходу та методика врахування складових модульного контролю при визначенні оцінки розробляється викладачем і затверджується на кафедрі. Максимальна кількість балів, які може отримати студент під час виконання модульного контролю становить 30 балів.

До контрольного заходу відповідного модульного контролю студент допускається незалежно від результатів поточного контролю. У разі відсутності студента на контрольному модульному заході його надається право на повторне складання згідно графіка.

Підсумковий (семестровий) контроль – проводиться в кінці кожного модулю виключно за допомогою тестових технологій і дозволяє оцінити системне, а не фрагментарне засвоєння навчального.

До підсумкового контролю студент допускається за умови, якщо позитивна оцінка поточної успішності, що включає результати проміжного і модульного контролю, становить не менше, ніж 42 бали з P_n . Якщо рейтинг студента з навчання нижчий мінімальної кількості балів, необхідних для його засвоєння, то він до атестації не допускається і зобов'язаний до початку іспитово-залікової сесії підвищити свій

рейтинг. Інакше такі студенти до іспиту (заліку) не допускаються і мають академічну заборгованість.

Розподіл балів, які отримують студенти

Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться у національні оцінки згідно табл. 1 «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» (наказ про введення в дію від 27.12.2019 р., №1371).

Поточний контроль		Рейтинг з навчальної роботи $R_{НР}$	Рейтинг з додаткової роботи $R_{ДР}$	Рейтинг штрафний $R_{ШТР}$	Підсумкова атестація (залік) R_A	Загальна кількість балів R_D
Модуль 1	Модуль 2					
0-100	0-100	0-70	0-20	0-5	0-30	0-100

Примітки. 1. Відповідно до «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України», затвердженого протоколом № 5 Вченої ради НУБіП України від 27.12.2019 р., рейтинг студента з навчальної роботи $R_{НР}$ стосовно вивчення певної дисципліни визначається за встановленою цим Положенням формулою.

Рейтинг з додаткової роботи $R_{ДР}$ додається до $R_{НР}$ і не може перевищувати 20 балів. Він визначається лектором і надається студентам за рішенням кафедри за виконання робіт, яку не передбачені навчальним планом, але сприяють підвищенню рівня знань студентів з дисципліни.

Рейтинг штрафний $R_{ШТР}$ не перевищує 5 балів і віднімається від $R_{НР}$. Він визначається лектором і вводиться рішенням кафедри для студентів, які матеріал змістового модуля засвоїли невчасно, не дотримуючись графіка роботи, пропускали заняття тощо.

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни **$R_{дис}$** (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації **$R_{ат}$** (до 30 балів) додається до рейтингу студента з навчальної роботи **$R_{НР}$** (до 70 балів): **$R_{дис} = R_{НР} + R_{ат}$**

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка національна		Рейтинг студента, бали
залік	екзамен	
Зараховано	Відмінно	90 – 100
	Добре	74 – 89
	Задовільно	60 – 73
Незараховано	Незадовільно	0 – 59

Рекомендована література

1. Сімейне право України : підручник / С.Б. Булеца, В.В. Заборовський, В.Г. Фазикош та ін. ; за ред. С.Б. Булеци, В.Г. Фазикоша. — К. : Знання, 2015. — 375 с.
2. Сімейне право: підручник / за заг. ред. В.А. Крой-тор а та В.Ю. Євко; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2016. 512 с.
3. Гузь Л. Є., Гузь А. В. Судово-практичний коментар до Сімейного кодексу України. Навчальний посібник. — Х.: Видавничий будинок «ФАКТОР», 2011. — 576 с.
4. Дякович М. М. Сімейне право України: Навчальний посібник. — 2-ге вид., виправл. і доп. — К.: Правова єдність, 2012. — 551 с.
5. Жилінкова І. В., Антошкіна В. К., Д'ячкова Н. А., Москалюк В. Ю. та ін. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / За ред. Жилінкової І. В. — Харків, 2008. — 855 с.
6. Кирилових А. А. Семейное право. Курс лекций. Учеб. пособие. — М.: Книжный мир, 2010. — 128 с.
7. Лепех С. М. Сімейне право України: Навч. посібник. — Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. — 318 с.
8. Ромовська З. В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар. — К.: Правова єдність. — 2009. — 428 с.
9. Ромовська З. В. Українське сімейне право: Підручник (для студ. вищ. навч. закл.). — К.: Правова єдність: [Алерта]: [КНТ]: [Центр учбової літератури], 2009. — 500 с.
10. Семейное право: Учебник для студентов вузов / под ред. П. В. Алексия, И. В. Петрова, А. Н. Кузбагарова. — 4-е изд., перераб. и доп. — М.: ЮНИТИ ДАНА: Закон и право. — 2009. — 335 с.
11. Сімейне право України: Навч. посібник / Апопій І. В. — К.: ЦУЛ, 2010. — 360 с.
12. Сімейне право України: Підручник / За ред. Є. О. Харитонova, Н. Ю. Голубевої. — К.: Істина, 2010. — 320 с.
13. Сімейне право України: Підручник / За ред. Є. О. Харитонova, Н. Ю. Голубевої. — К.: Істина, 2010. — 320 с.
14. Сімейне право України: підручник / Л. М. Баранова, В. І. Борисова, І. В. Жилінкова та ін.; за заг. ред. В. І. Борисової та І. В. Жилінкової. — 4-те вид., перероб. і доп. — К.: Юрінком Інтер, 2012. — 320 с.
15. Сімейне право: Нотаріат. Адвокатура. Суд: Науково-практичний посібник: У 2 кн. / Драгнєва Л. Ю., Пульнева О. С., Фурса Є. І., Фурса С. Я. та ін. / За заг. ред. С. Я. Фурси. — К.: Видавець Фурса С. М., 2005. — 876 с.

Нормативно правові акти

16. Конституція України від 28 червня 1996 р. (зі змінами)
[URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80).
17. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 року // Офіційний Вісник України. — 2008. — № 93. — Ст. 3103.
18. Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989 року (дата набуття чинності для України — 27.09.1991 року).
18. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 року (дата набуття чинності для України — 23.03.1976 року) /Вісник Конституційного Суду України. — 2007. — № 11.

19. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 року № 2947-III
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
20. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-IV
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/stru>.
21. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 року № 1618-IV
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
22. Про захист суспільної моралі: Закон України від 20.11.2003 року №1296-IV
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1296-15>.
23. Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок.
24. Хартія прав сім'ї 1983 року.
25. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 року
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>.
26. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : Закон України від 13.01.2005 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15>.
27. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 1.07.2010 року URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2398-17>.
28. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні Закон України від 11.12.2003 року URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1382-15>.
29. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7.12.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.
30. Про затвердження Порядку здійснення добровільного медичного обстеження осіб, які подали заяву про реєстрацію шлюбу : Постанова Кабінету Міністрів України від 16.11.2002 року №1740
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1740-2002-%D0%BF>.
31. Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 року № 564
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/564-2002-%D0%BF>.
32. Про затвердження Положення про прийомну сім'ю : Постанова КМУ від 26.04.2002 року № 564 URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/565-2002-%D0%BF>.
33. Правила внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання: Наказ Міністерства юстиції України від 12.01.2011 року URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0055-11.20>.
34. Про внесення змін та доповнень до Правил реєстрації актів цивільного стану в Україні: Наказ Міністерства юстиції України від 18.10.2000 року № 52/5 URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0719-00.21>.
35. Правила опіки та піклування, затверджені наказом Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства освіти України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України № 34/166/131/88 від 26.05.1999 року.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z0387-99>.
36. Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 09.09.2013 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z1697-13>.

Допоміжна

37. Белов Д. М., Палешник Л. І. Деякі проблеми укладення шлюбного договору/ Д. М. Белов, Л. І. Палешник // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2015.- Вип. 33(1). - С. 148-151.

38. Бикова О.Ю. Деякі особливості розірвання шлюбу державними органами реєстрації актів цивільного стану / О.Ю. Бикова // Держава і права: Збірник наукових праць. – К., 2003. – С.338-343.
39. Глиняна К.М. Особливості суб'єктивного права на розлучення /К.М.Глиняна // Актуальні проблеми політики: Збірник наукових праць. – Одеса,2006. – С.430-437.
40. Гопанчук В.С., Войтенко Т., В. Омана як відносна підстава недійсності шлюбу / В. С. Гопанчук, Т. В. Войтенко //Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2014.- Вип. 29(1). - С. 133-136.
41. Григор'єва А. Умови встановлення в судовому порядку факту проживання однією сім'єю чоловіка та жінки без шлюбу та докази, які це підтверджують / А. Григор'єва // Юридичний вісник. - 2014. - № 3. - С. 343-350.
42. Грицик А. С. Аналіз судової практики щодо визнання шлюбних договорів недійсними / А. С. Грицик //Цивілістична процесуальна думка. - 2016. - №4. - С. 21-24.
43. Дутко А. Шлюб як юридична конструкція: реалії та перспективи / А.Дутко // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки. – 2016. – № 855. – С. 398-403.
44. Нікітенко Р. С. Докази і доказування у справах окремого провадження про розірвання шлюбу / Р. С. Нікітенко // Право і суспільство. - 2014. - № 3. - С.86-91.
45. Пилипенко Ю. О. Правове регулювання фактичних шлюбних відносин за законодавством зарубіжних країн / Ю. О. Пилипенко // Право і суспільство. -2015. - № 4(3). - С. 104-111.
46. Ромовська З.В. Українське сімейне право: підручник [для студ. вищнавч. закл.] / Зорислава Ромовська. К. : Правова єдність, 2009 – 500 с.
- 47.Сафончик О. І. Теоритичні аспекти шлюбно-сімейних правовідносин /О. І. Сафончик // Часопис цивілістики. - 2016. - Вип. 21. - С. 28-31.
- 48.Спектор О.М. Особливості розірвання шлюбу подружжям, яке має неповнолітніх дітей/ О. М. Спектор //Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2016.- Вип. 41(1). - С. 124-129.

Інформаційні ресурси

1. Електронний навчальний курс «Сімейне право» [URL:https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=2877](https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=2877)
2. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади в Україні. [URL:http://www.kmu.gov.ua/control/](http://www.kmu.gov.ua/control/).
- 3.Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. [URL:http://www.nbuv.gov.ua/](http://www.nbuv.gov.ua/).
- 4.Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <http://portal.rada.gov.ua/>.
- 5.Офіційний сайт Бази українського законодавства в Інтернет. [URL:www.lawukraine.com](http://www.lawukraine.com).
- 6.Урядовий портал Кабінету Міністрів України. URL: www.kmu.gov.ua.
7. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL:<http://www.reyestr.court.gov.ua>